

STM 1927

**Opublicerade textpartier till J. H. Kellgrens "Aeneas
i Carthago"**

Av Birger Anrep-Nordin

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

OPUBLICERADE TEXTPARTIER TILL J. H. KELLGRENS "AENEAS I CARTHAGO".

AV BIRGER ANREP-NORDIN, Göteborg.

I Kungliga Teaterns partitur till J. M. Kraus' opera "Dido och Aeneas", sex volymer, finnas textpartier, som den i Kellgrens samlade skrifter (Stockholm 1796, Joh. Pehr Lindh) tryckta redaktionen av "Aeneas i Carthago" icke upptager. Att Kellgren omarbetat sin text var bekant för bl. a. Fredrik Samuel Silverstolpe, den entusiastiske Krausbeundraren. Denne har själv kopierat ett partitur till "Dido och Aeneas", osäkert efter vilket original. Den vackra handskriften överlämnades av honom, jämte en omfattande samling Krauskompositioner, till Uppsala Universitetsbibliotek (sign.: Vokalmusik i Handskrift 57: 3 a: 15).

Silverstolpe har före texten till Prölogen gjort en "Anmärkning. Det är känt, att Författaren till denna opera, då han ägnade den att intagas bland de arbeten som efter hans död skulle få tryckas, omarbetade åtskilliga ställen, utslöt en och annan scene och jämväl tillsatte några verser. Den avskrift som här införes, är alldeles enlig med den text; Tonsättaren haft att följa". Som den följande granskningen skall visa bevaras visserligen i det Silverstolpeska partituret de flesta av de hittills otryckta partierna av Kellgrens text, men icke fullt ut alla.

I Kungl. Teaterns partitur (här betecknat KT) kan man utläsa dels den ursprungliga texten i hela dess omfattning; vidare kan man av blyertsstrykningar se, hur omfånget något minskats till ungefärlig överensstämmelse med 1796 års textupplaga (här betecknad med 1796). När operan uppfördes ffg. 17. nov. 1799, utgavs på Carl Deleen och J. G. Forsgrens tryckeri en textbok med rollförteckning. Den följde i det stora hela 1796. Samtidigt utgavs på Johan Pehr Lindhs tryck-

keri en textbok ävenledes med rollförteckning. Men hans upplaga hade tagit hänsyn till de starka strykningar, som ägde rum vid uppförandet, och meddelar därför den kortaste texten. Mot denna förkortade text svara strykningar i partituret. De ha delvis markerats genom överklustrade sidor, och när detta ej räckt till, har man helt enkelt med nål och tråd sytt ihop de sidor, som ej komme i åtanke. En annan hand än de ursprungliga kopisternas — de äro nämligen två — har då med påklustrade notblad förmedlat de nödiga övergångarna.

Den rent textkritiska granskningen överlämnar jag givetvis åt Kellgrenspecialisten och önskar endast framhäva, att stavningen följt KT, men att denna icke alltid är fullt konsekvent, då två skrivare varit verksamma. På tvenne ställen, Prolog, Sc. 5 samt Akt I, Sc. 4 förekomma partier av text, som ej återfinnas i UB och vars sammanhang med den övriga texten är omöjligt att återställa, då nämligen raderingar skett för att giva plats åt text i överensstämmelse med de tryckta ed.

I den följande översikten hänför sig paginering till 1796, vars text meddelas till vänster på sidan. Textgranskning för KT och Silverstolpes partitur, betecknat UB, sker till höger på sidan. Mitt i sidan återfinnas partier, som äro gemensamma för båda (ev. alla) ed. För den som är intresserad att se, vilken effekt de här meddelade partien göra ur olika synpunkter, torde det vara lätt att vid lektyren av texten i 1796 inflika resp. partier.

PROLOG.

Sc. 1.

1796.

KT.

s. 230.

Eol: ... våld och vrede öfvervinna

Hvad pragt i dessa skyars skrud (=UB.)

Som utaf guld och purpur brinna!

Bedrar jag mig

s. 230.

Juno: Se där

s. 231.

... anslag qvätta.

Saknas i UB. och Lindh.
I KT. struket.

Sc. 2.

s. 230.

Juno: ... väg till Latiens strand.

... Latiums ...

s. 231.

Juno: At dem förstöra utan nåd.

At dem { förfölja } utan nåd
{ förstöra }

s. 231.

Juno: ... vrakens spillror spara

... sparen.

s. 231.

Eol: Om öfver storm ...

Saknas i Lindh. Strykning i KT.

... min egen blifver

Sc. 3.

s. 232.

Kör af vädren:

... Vid våra rösters gny!

... af våra ...

s. 233.

Kör af vädren:

Som trotsat Junos ära

Och Eols vrede väckt

Som trotsat Eols (Eols inskrivet över
radering) ära

Och Junos vrede väckt.

Sc. 5.

s. 234.

Aeneas: At edert mod af edra faror öka.

At edert mod med farorne föröka.

Men se, vår flotta skingrad är
Ack, min Ilione, du som så troget
vid min sida

Denna text samt
därtill hörande
musik överstruken.

I alla faror följt, mitt tappra stöd
min vän!

Ach, skall, ach, kan jag väl din ömma
mistning lida

... går att er kring dessa kuster sprida

s. 234.

Aeneas: Nu, Bröder, vänden ej et

ögonblick igen

At söka våra följesmän.

Sc. 7.

s. 236.

Venus: Utaf hans händer mördad blifvit

Det denna samma Dido är

Som du i Tyrus fordom luñnit;

Den eld, som då för dig i hennes
hjerter brunnit,

Hon än med lika ömhet när. (=UB.)

Hur kär ...

AKT I.

Sc. 1.

s. 238.
Dido: Kanske bland deras tal ... Saknas i Lindh. KT. motsv. struket.
... förmår förstöra.

s. 239.
Dido: Ach! Troja är ej mer ... }
I, som trogen omsorg ... } Saknas i Lindh }
... tårar och min själ. } Saknas i KT. UB.

Sc. 2.

s. 241.
Över repliken "Et folk, af stormens" ...
"Barce til Dido" Lindh: "Narbal KT: "En Carthagini-
til Dido." ensen."

Sc. 3.

s. 241.
Dido: Ser jag Aeneas? Hvad — o gudar! Ser jag Aeneas? Hvilken syn! o gudar!
Mon en lycka ... Hvad? Månn en lycka ...

s. 241.
Aeneas: ... Prinsessa, edert bröst... Princessa, om ert bröst...

s. 243.
Dido: Då lycklig än av edra dygder. ... Saknas i Lindh. KT. motsv. strykning.
... och flyktig ni!

Sc. 4.

s. 245.
Aeneas: Förgäfves var min bön... Förgäfves var min bön
(på borttrade-
rad text)
Hvad grufligt förebåd!
Vår bön ej mächtig är gudinnan at
Trojaner, skyndom då, at för Dianas beveka!
magt Gån, vänner då, at af Dianas nåd det
Det offer lägga ned ... Offer läggen ned
(på borttraderad text)

AKT II.

Sc. 1.

(Dido: Ack, för hvad plågor detta bröst
Sig til et offer lämnadt finner,
Där ömsom kärleksgudens röst
Saknas i 1796, } Och ömsom äran lydnad vinner.
Deleen, Lindh. } Hvert ögnablick förnyar deras strid
Ack, ömma kärlek, grymma ära!
När skolen I en gång förära
Mitt hjerta någon frid! (= UB.)

s. 246. An för Aeneas...

s. 246.
Dido: At kunna hjertats svaghet
gömma ... glömma (korr. = 1796)

s. 246.
Dido: Inom mit bröst jag fåfängt sluter Uti min själ ..

Sc. 2.

s. 247.
Aeneas: ... af er belönad blifva. ... belönadt ...

s. 247.
Dido och Aeneas: Spriden ut ... Sänden ut ... (det ursprungl. spriden
överstruket, ej raderat)

Sc. 3.

I UB är scenarion Sc. 3 i 1796 med undantag av, att sista mom. saknas: "Ändteligen uppväxer en storm åtföljd af en regnskur".

Juno: Aeneas för min hämd
Af Neptun räddning fådt.
Men fast mig vägradt är
Till följd af ödets lagar
At öfva våld uppå hans dagar,
Han dock mitt raseri ännuejundangått,
Och om jag blott hans upsåt hindra kan
At nå Italiens länder;
Hans ära och hans magt
jag evigt störtat har.
Sig redan i hans bröst
den eld ånyo tänder
Som han för Dido fordom bar;
Må kärleksgudens hand
Förenera deras dar
Och nöjet i hans själ
En veklig vällust tömma,
Vid hvars behag han må förglömma
Det välde som hans ätt af Ödet
lofvadt var.
Om han Italiens kuster hinner,
Mitt hat mot Troja fåfängt brinner,

Det mig till trots förnyas skall
 Och till den högd sitt välde bära
 At Ilions magt och Fröjas (!) ära
 Skall hämnas i Carthagos fall.
 Men ren at min befallning göra,
 jag luftens nympher ser,
 de stormar redan(!) till
 Som skola bådas fjät
 Till denna grottan föra,
 Uti hvars djup jag mig fördölja vill,
 At deras blickar se och deras samtal
 höra.
 Jag redan kärlek sjelf uppå min sida
 bragt
 som trolös mot sin mor, af nit at
 mig behaga
 Skall öfva all sin list och magt
 Citherens drottning at bedraga. (=UB.)

Sc. 3.

Ni här, min drottning ...

s. 249.

Dido: Hvad hör jag ...

s. 250. t. o. m.

Aeneas: ... hans hand befara.

s. 249.

Aeneas: Ach, hvad jag frugta bör ...

s. 249.

Dido: Min prins, ni lär ej tveka
 Om värdet af den nåd ni redan röna
 fått.

s. 250.

Dido: Af lika motgång lärd, hur skulle
 utan brott
 Jag eder nöd mit bistånd neka?Aeneas: Ack! hvilken olik högd i våra
 plågors mått.

Sc. 4 (= UB.)

Saknas i Lindh. Motsv. strykning i KT.

Ack, hvad jag frugtar ren

Min prins! Ni bör ej tveka
 At jag en nära del i edra öden tar.
 Förtryckt, förföljd och utan alt försvar
 Mot en omenskelig bror, hvars grym-
 het at beveka,
 Min gråt förgäfves var,Jag mina plågor hitmedminagudar bar.
 Ni sjelf från haf till haf, bland storm
 och dödar far,At någon fristad nå ...
 Och jag, jag skulle neka at ömma för
 den nöd jag nyligt röna fått!Aeneas: Ett lika ödes skick oss båda
 tilldelt blifvitMen ack! en olik högd i våra plågors
 mått! (=UB.)

Er hjertats lugn ej öfvergifvit ...

Dido: Har en kär gemål ej mer i
 grafven magt
 At älskad och begråten vara?Aeneas: Skall jag då än en gång uti
 förtviflan bragt

Min död utaf hans hand befara

Dido: O, Gudar! Hvad jag hör!

Dido: Vet då, at från den första dag
 Mit hjerta kjust af ert behag

s. 251.

Aeneas: Dock lycklig vid min död

Dido: Ack prins! Om detta tal ...
 ... Och ni den heder når.

Dido: ... med hot och trots förärar

jag glömma vill, alt hvad mig kärast var
 Då Fröjas son

s. 251.

Dido: ... som dig i lifvet hörde till
 Siché! Siché!Siché: Jag dig min dyrkan gaf: kan
 du mig trolös blifva?

s. 254.

Efter Kör: Kärleksgudar, blida nöjen.

Dido: Hvad? Och ni tänka kan, at
 minnet af SichéSin rätt förlorat har at mina tårar
 kräfva?Aeneas: Jag skall då än hans skuggase
 ur sjelfva gravvens natt emot min
 sällhet sträfva,Ej nog, at förr mitt väl gett vika
 för hans magt;Det skall då åt hans stoft ännu ett
 offer vara.Dido: O, himmel! Hvad jag hör ...
 (=UB.)Ack, vet, at från ...
 Mitt bröst ...

Men lycklig vid min död

Min prins! Om detta tal ...
 ... Och ni den heder får.... med trots och hot förärar.
 Ren väntar jag idag hans stolta sän-
 ningbud, och bör jag tro, till
 prof af himlens nåd
 mig denna stund er ankomst vara
 at mig mot Jarbas våld försvara.
 (=UB.)

Med er förenad ...

... ömmast var.
 ... Trojas ...Jag dig min dyrkan bar, och du mig
 trolös blifva.

Sc. 6. (UB: har denna beteckning; saknas i KT)

Venus: Hvad, otacksamma barn, som
i er lydnad felat,
hur vågen I at strida mig emot,
Då jag Aeneas vinna velat.
Vid hans fördälda farors hot
Ni all hans fruktan djerft förqväfvén,
Ni trotsen eder mor, flyn djerfve barn!
och häfven!

Juno: Gudinna, det är jag, som samlat
deras tropp:

Mig visa de sin tro, mig lyda de med
rätta.

Men säg: när skall er djerfhet höra opp
At sig mot mina lagar sätta?

Båda: Vet, jag Olympens spira bär!

Venus: Vet, jag Citherens drottning
är!

Juno: Jag vid min tron och höghet
svär,

At den min hämd skall grymt förfara
Som träda djerfs min rätt förnär.

Venus: Och jag vid skönhets välde
svär,

At jag Aeneas skall försvara
Och skydda de trojaners här.

Båda: Ej fäfangt hot mig lärt att häpna;
Jag til Olympen genast går

At mot hvarann dess gudar väpna
At visa hvad min makt förmår.

(De försvinna båda uti skyar)

(= UB.)

Aeneas: ... lyda ditt behag.

Slut på akt III i Lindh (Motsv. strykning i KT)

Men du hvars tron jag gick at dela
O, du min ömma älskarinna,
Må du en älskling glömma,
Som för dig skall evigt brinna.
Farväl, olyckliga, farväl. (= UB.)

Sc. 7.

Hvar är jag ...?

AKT IV.

s. 267.

Til et önskadtt fosterland.

Til et ämnadt (överstruket och ändrat
till likhet med tryckt ed.)

s. 268.

Aeneas: Jag då för evigt skall ...

... att ej omenskelig vara.

... At så stränga pligter dyrka!

} Saknas.

... Att så stränga dygder dyrka
(ändrat = tryckt ed.)

Gifven dygden mera styrka

Gifven hjertat mera styrka (ändrat
= tryckt ed.)

Skall jag Ilion övergifva

Skall jag dygden övergifva (= tryckt ed.)

s. 269.

Årans röst dock högre ljuder

Ja, hon segrar i min själ

Åran segrar i min själ

Ja, jag bör dess lagar gilla ...

Sc. 2.

s. 270.

Aeneas: Hvad stora pligters tyngd.

Förtärd utaf mitt hjertas lågor

Hvad många pligters tyngd.

Förtärd utaf min kärleks lågor

(ändrat = tryckt ed.)

s. 275.

Har dygden mer ej magt at edert hjerta styra?

Venus: Aeneas, känn din mor

Hon går at i din famn förnyad tröst
och styrka gjuta

Min son du skall en åsyn njuta

Af hvad din framtid förestår

Gå, våga sen om du förmår

At för en veklig eld så ädel rätt försaka.

Til evig visshet af ditt hopp,

Jag dig en förebild bereder

Af all den lycka makt och heder,

hvertill din ätt skall höjas opp.

Kör av romerska soldater:

Augustus, allt din ära tyder,

Du störst bland jordens hjältar är.

En kuvad verld dig villigt lyder,

En skonad verld ditt skygd begär.

Kör av romerska folket: Den makt

du genom segrar vunnit

Du genom mildhet älskad gör.

Du krigets lågor dämpa hunnit

Och fridens nöjen till oss för.

Venus: Nog af, du finna bör, hvad
råd dig ägnar taga

Du ser din rätt, du ser ditt kall!

Aeneas: Jag lyder, Ärans gud mitt
hjerta styrka skall

At sina plågors tyngd fördraga. (= UB.)

Kör av Trojaner: Lyftom ankar, seglom av ...

AKT V.

Sc. 1.

s. 278.

Må hämndeåskans fart ... (Deléen)   Må hämndeåskans far ... (= UB. Lindh.)

Sc. 6.

s. 284.

Dido: Du flyr och mördar mig!   Du flyr och lämnar mig (överstruket
och ändrat = tryckt ed.)

... du skall ömma

... du skall ömma

Min nöd och mit förtryck

den nåd och mitt förtryck.

Sc. 7—8.

Saknas i UB och KT.

RÉSUMÉ.

Le grand poète suédois, Johan Henrik Kellgren, qui est, dans la littérature suédoise, le représentant le plus illustre de l'âme et du goût français de la fin du XVIIIe siècle, a donné quelques drames à l'opéra de Stockholm, lui même fondé par Gustave III. Une de ses œuvres "Aeneas i Carthago" (Ae. à Carthage) a été mise en musique sous l'influence de Gluck, par le compositeur allemande Joseph Martin Kraus, jeune maître de la chapelle royale de Stockholm. La partition, qui se trouve dans la Bibliothèque de Kungliga Teatern à Stockholm (et également dans la Bibliothèque de l'Université d'Upsal), renferme plusieurs parties de texte qui n'ont pas été publiées dans les rédactions littéraires. (Collection Johan Henrik Kellgren, Stockholm 1796).

Les scènes où Vénus et Juno se mêlent aux intrigues du drame comme Deus ex machina en traitant le destin d'Aeneas, sont d'un intérêt tout spécial. Ces scènes où apparaissent les déesses marquent le côté mythologique qui, tout en se développant déjà dans le prologue, se poursuit jusqu'à la fin de la tragédie, où Didon est enlevée par Iris jusqu'aux dieux de l'Olympe.